

proceso Nr. 2-68-3-36124-2020-9

Procesinio sprendimo kategorijos: 3.1.7.1.1.; 3.1.16; 3.2.1.1.; 3.4.1.1.; 3.4.1.2 (S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU2022 m. sausio 5 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Virgilijaus Grabinsko (kolegijos pirmininkas), Algirdo Taminsko ir Daliaus Vasarienės (pranešėja), teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal atsakovo R. C. kasacinį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. gegužės 6 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės J. C. ieškinį atsakovui R. C. dėl santuokos nutraukimo dėl kito sutuoktinio kaltės ir kitų su santuokos nutraukimu susijusių padarinių, išvadą teikianti institucija Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos.

Teisėjų kolegija

n u t a r t i s:

I. Ginčo esmė

- Kasacinėje byloje sprendžiama dėl atsakovo gynybos nuo pareikšto ieškinio šeimos byloje būdų, taip pat dėl proceso teisės normų, reglamentuojančių žyminio mokesčio dydžio už šios kategorijos bylose pareiktą reikalavimą padalyti santuokos metu įgytą turtą nustatymą, aiškinimo ir taikymo.
- Ieškovė J. C. kreipėsi į teismą su ieškiniu atsakovui R. C., kuriuo prašė: 1) panaikinti šalių sudarytos bažnytinės santuokos apskaitos įrašą dėl atsakovo kaltės; 2) nustatyti šalių nepilnametėio vaiko gyvenamąją vietą su ieškove; 3) nustatyti ieškovės sūlomą atsakovo bendravimo su vaiku tvarką; 4) priteisti iš atsakovo nepilnametėio sūnui 500 Eur išlaikymą periodinėmis kas mėnesį mokamomis išmokomis, paskirti ieškovę šių lėšų tvarkytoja užufruoto teise; 5) priteisti iš atsakovo ieškovės naudai nepilnametėio vaiko išlaikymo išskolinimą; 6) padalyti santuokoje įgytą turtą (67 500 Eur vertės butą, esantį (duomenys neskelbtini); 2000 Eur vertės transporto priemonę „Škoda Fabia“; 10 000 Eur vertės transporto priemonę „(duomenys neskelbtini)“; turtnes teises į 18 000 Eur vertės transporto priemonę „KIA Soul EV“; 15 000 Eur vertės sportinį automobilį „(duomenys neskelbtini) D“); ieškovės nurodomu būdu – lygiomis dalimis, ieškovei priteisiant asmeninės nuosavybės teise butą ir transporto priemonę „Škoda Fabia“, o atsakovui – likusį turtą; 7) ieškovei palikti C., o atsakovui – C. pavardės; 8) išspręsti bylinėjimosi išlaidų atlyginimo klausimą.
- Atsakovas pateikė atsiliepimą į ieškinį, kuriuo nesutiko su ieškovės pareikštu ieškiniu ir prašė: 1) atmesti ieškovės prašymą panaikinti šalių sudarytos bažnytinės santuokos apskaitos įrašą dėl atsakovo kaltės; 2) nustatyti ieškovės ir atsakovo separaciją nuo 2014 m. rugsėjo 9 d. dėl ieškovės kaltės; 3) panaikinti šalių sudarytos bažnytinės santuokos apskaitos įrašą dėl ieškovės kaltės; 4) nustatyti nepilnametėio sūnaus gyvenamąją vietą su atsakovu; 5) nustatyti atsakovo sūlomą ieškovės bendravimo su vaiku tvarką; 6) priteisti iš ieškovės nepilnametėio sūnui 250 Eur išlaikymą periodinėmis kas mėnesį mokamomis išmokomis, paskirti atsakovą šių lėšų tvarkytoju užufruoto teise; 7) padalyti santuokos ir separacijos metu įgytą turtą (108 000 Eur vertės butą, esantį (duomenys neskelbtini); 60 000 Eur vertės šio buto baldus ir įrangą; turtnes teises į buto išlaikymą pagal suvestinę – 25 164,35 Eur; turtnes teises į buto banko paskolos išmokėjimą – 40 119,74 Eur; 2000 Eur vertės transporto priemonę „Škoda Fabia“; 1170 Eur vertės transporto priemonę „(duomenys neskelbtini)“; turtnes teises į 10 394 Eur vertės transporto priemonę „KIA Soul EV“; 200 Eur vertės sportinį automobilį „(duomenys neskelbtini) D“); atsakovo nurodomu būdu – ieškovei priteisiant transporto priemonę „Škoda Fabia“, o atsakovui – visą kitą balansą nurodytą turtą; 8) nepalikti ieškovei C. pavardės, atsakovui palikti C. pavardę; 9) išspręsti bylinėjimosi išlaidų atlyginimo klausimą; 10) skirti ieškovei iki 5000 Eur baudą už akivaizdžiai nepagrįsto ieškinio pareiškimą, 50 proc. šios baudos priteisiant atsakovo naudai kaip kompensaciją.
- Atsiliepime į ieškinį atsakovas nurodė tokias aplinkybes: 1) jo ir ieškovės santuoka yra faktiškai širusi, tačiau ne dėl jo, o išimtinai dėl ieškovės kaltės (jos nuolatinių girtuoklavimo, virtuso patologinių alkoholizmo, palaudo gyvenimo būdo, nešikinių, nesirūpinimo šeimai ir vaikais, vėledžiavimo niešiant jokio darbo); 2) nepilnametėio sūnaus gyvenamosios vietos nustatymas su ieškove neatitiktų vaiko interesų ir keltų pavojų jo saugumui dėl visų pirmiau nurodytų priežasčių, todėl vaiko gyvenamąją vietą nustatyti su atsakovu; 3) atsakovo pajamos nedidelės, vaiko išlaikymui visiškai užtenka 500 Eur, todėl, nustačius vaiko gyvenamąją vietą su atsakovu, iš ieškovės priteisinas 250 Eur kas mėnesį mokamas išlaikymas sūnui; 4) vaiko interesus atitinka atsiliepime nurodoma ieškovės bendravimo su sūniumi tvarka, todėl nustatyti šią tvarką; 5) ieškovės pretenzija dėl išlaikymo išskolinimo priešino pareikšta melagingai ir piktnaudžiaujant procesinėmis teisėmis, nes jai buvo žinoma, kad atsakovas daugelį metų, taip pat ir paskutinius šešerius šalių gyvenimo separacijoje metus iš asmeninių lėšų moko bankui buto paskolos išmokas, taip pat už visas butui teikiamas komunalines paslaugas, o ieškovei neprisdėjo prie bendro turto įsigijimo ir išlaikymo; taigi, atsakovas prisdėjo prie sūnaus išlaikymo; 6) santuokos (iki 2014 m. rugsėjo 1 d.) ir separacijos (nuo 2014 m. rugsėjo 1 d.) įgyto turto balansas: butas – 108 000 Eur vertės; buto baldai ir įrangą – 60 000 Eur vertės; turtnes teises į buto išlaikymą pagal suvestinę – 25 164,35 Eur; turtnes teises į buto banko paskolos išmokėjimą – 40 119,74 Eur; transporto priemonė „Škoda Fabia“ – reg. 2010 m., 2000 Eur vertės; transporto priemonė „(duomenys neskelbtini)“ – pirktą 2016 m., 1170 Eur vertės; turtnes teises į transporto priemonę „KIA Soul EV“ – reg. 2017 m., 10 394 Eur vertės (neįrašyta lizingo dalis – 6606 Eur); sportinis automobilis „(duomenys neskelbtini) D“ – pirktą 2015 m., 200 Eur vertės; nustatyti, kad ieškovės ir atsakovo turtnes teises santuokos nutraukimas teisiniu padariniu sukėlė nuo 2014 m. rugsėjo mėn., kai jie faktiškai nuostoj gyventi kartu; atsakovas nesutinka su ieškovės nurodomu turto dalijimo lygiu dalį principu, nes didžioji dalis turto (transporto priemonės „(duomenys neskelbtini)“, „KIA Soul EV“, „(duomenys neskelbtini) D“) įgyta separacijos metu už asmenines atsakovo lėšas, o kita dalis turto (butas, jo baldai ir įrangą, komunalinės paslaugos, buto paskola) taip pat apmokėta tik asmeninėmis atsakovo lėšomis, todėl ieškovei priteisina tik transporto priemonę „Škoda Fabia“, o atsakovui – visas kitas balansą nurodytas turtas.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

- Vilniaus miesto apylinkės teismas, sprenddamas atsakovo atsiliepimo į ieškovės pateiktą ieškinį priėmimo klausimą, 2021 m. balandžio 7 d. nutartimi nutatė atsakovui 20 dienų terminą nuo nutarties kopijos įteikimo dienos nutartyje nurodytiems trūkumams pašalinti.
- Teismas pažymėjo, kad nagrinėjamu atveju atsakovas atsiliepime į ieškinį reikšė papildomas, savarankiškus turtnius reikalavimus dėl santuokoje įgyto turto padalijimo ir (ar) kompensacijų priteisimo, t. y. dėl buto, esančio (duomenys neskelbtini), baldų ir įrangos (vidutinės 60 000 Eur vertės), turtnių teisių į šio buto išlaikymą pagal suvestinę (25 164,35 Eur) ir turtnių teisių į nurodyto buto banko paskolos išmokėjimą (40 119,74 Eur) priteisimo. Teismo vertinimu, ši atsakovo atsiliepimo į ieškinį dalis kvalifikuota kaip priešiškinis.
- Teismas apsaikavo, kad už atsakovo atsiliepime (priešiškinyje) pareiktus reikalavimus mokėtinas 1914 Eur žyminis mokestis. Pažymėjęs, jog atsakovas nepateikė įrodymų, kad pareiktus savarankiškus reikalavimus apmokėjo įstatyme nustatyto dydžio žyminiu mokesčiu, teismas konstatavo, jog atsakovui nustatytinas terminas priešiškinio trūkumams pašalinti (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir **CPK**) 115 straipsnio 2 dalis) – sumokėti nurodytą žyminio mokesčio sumą ir pateikti teismui tai patvirtinančius įrodymus.
- Teismas išaiškino, kad, nepašalinus nurodytų trūkumų, procesinis dokumentas bus laikomas atsiliepimu į ieškovės ieškinį, o atsakovo pareikšti savarankiški reikalavimai nebus nagrinėjami.
- Vilniaus apygardos teismas, išnagrinėjęs atsakovo atskirį skundą, 2021 m. gegužės 6 d. nutartimi Vilniaus miesto apylinkės teismo 2021 m. balandžio 7 d. nutartį paliko nepakeistą.
- Apeliacinės instancijos teismas pažymėjo, kad nagrinėjamu atveju atsakovas pateikė atsiliepimą į ieškinį, jame išdėstė materialiojo teisinio pobūdžio atsilikimus į pareiktą ieškinį dėl santuokos nutraukimo dėl kito sutuoktinio kaltės, tačiau kartu nurodė kitoki, negu nurodytas ieškinyje, santuokos metu įgyto sutuoktinio turto balansą ir pateiktam atsiliepime į ieškinį prašė priteisti atsakovui asmeninės nuosavybės teise ne tik butą, automobilį ir turtnes teises į transporto priemonę (juos prašo padalyti ir ieškove, šie reikalavimai ieškinyje pripažinti turtniais ir už juos sumokėtas žyminis mokestis), bet ir buto, esančio (duomenys neskelbtini), baldus bei įrangą (vidutinė vertė – 60 000 Eur), turtnes teises į šio buto išlaikymą pagal suvestinę (25 164,35 Eur), turtnes teises į nurodyto buto banko paskolos išmokėjimą (40 119,74 Eur). Šie reikalavimai nebuvo nurodyti ieškinyje. Taigi, apeliacinės instancijos teismo vertinimu, atsakovas siekia, kad nagrinėjamoje byloje būtų sudarytas kitoks, negu nurodė ieškove, sutuoktinio turto balansas, o sutuoktinio bendras turtas būtų padalintas pagal atsakovo atsiliepime nurodytą būdą.
- Nei Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – ir **CK**) trečiosios knygos VIII skyrije, nei **CPK** XIX skyrije nenustatyta kito sutuoktinio pareigos reikšti priešiškinį, jeigu jam neprimtinas ieškinyje siūlomas turto padalijimo būdas, tačiau, apeliacinės instancijos teismo vertinimu, šiuo atveju atsakovas atsiliepime į ieškinį išdėstė ne tik savo sutuoktinio su ieškinyje reikšiamais reikalavimais motyvus ir argumentus, bet ir pareikšė naujus turtnius reikalavimus dalijant sutuoktinį turtą (t. y. dėl kito santuokoje įgyto dalينو turto, kuris nenurodytas ieškinyje ir už kurį nebuvo sumokėtas žyminis mokestis), todėl pripažintina, kad pirmosios instancijos teismas teisingai kvalifikavo atsakovo atsiliepimą kaip priešiškinį (pateiktas atsiliepimas į ieškinį, turtnis priešiškinio požymis) ir įpareigojo už pareiktus turtnius reikalavimus sumokėti žyminį mokestį. Tai nėra tas pats žyminis mokestis, kurį sumokėjo ieškove, reikšdamas ieškinyje reikalavimą dėl jos nurodyto bendro sutuoktinio turto padalijimo, nes ji buvo nurodžiusi kitokią turto balansą. Apeliacinės instancijos teismas pažymėjo, kad jeigu atsakovas nesutinka su ieškovės reikalavimais dėl turto dalybų, dėl jo apimtės ir režimo, jis turi savo reikalavimus reikšti ne atsiliepime, o priešiškinyje, je apmokėdamas žyminiu mokesčiu.
- Apeliacinės instancijos teismas atkreipė dėmesį ir į tai, kad apygardos teismų praktikoje išaiškinta, jog priešiškinio pateikimas yra šalies teisė, o ne pareiga (**CPK 143 straipsnis**), todėl aplinkybė, kad atsakovas nepašalina pateiktą priešiškinio trūkumų šeimos santykių byloje, negali būti pagrindas laikyti pateiktą procesinį dokumentą (kuris kartu yra ir atsiliepimas į ieškinį) nepaduotu ir grąžinti jį padavusiam asmeniui (**CPK 115 straipsnio 3 dalis**); atsakovas, jeigu nepašalinus trūkumų, turėtų prisimti procesinius trūkumų nepašalinimo padarinius – teismas neprivalės nagrinėti netinkamai suformuluotų (šiuo atveju neapmokėtų žyminiu mokesčiu) šalies naujų reikalavimų ir laikys, kad byloje pateiktas atsiliepimas į ieškinį. Dalydamas bendrą sutuoktinio turtą ir nustatydamas kiekvienam iš jų tenkančią turto dalį, teismas vadovaujasi **CK** nuostatomis ir atsivėlgia į šalių nurodytas aplinkybes. Nustatęs, kad byloje dėl santuokos nutraukimo yra kito šioje byloje dalytino turto (kurio nenurodė ieškove), teismas turėtų spręsti klausimą ir dėl galimo ieškinio trūkumų šalinimo instituto taikymo.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

- Kasaciniu skundu atsakovas prašo panaikinti Vilniaus apygardos teismo 2021 m. gegužės 6 d. nutartį ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
  - Atsiliepimo į ieškinį priėmimo klausimą svarstę teismai nepagrįstai nusprendė, kad atsakovo atsiliepime į ieškinį nurodyti argumentai dėl santuokos nutraukimo dėl ieškovės kaltės ir dėl bendrąja jungtine sutuoktinio nuosavybe esančio turto padalijimo gali būti reikšiami tik pateikiant atskirą ieškinį, o ne atsiliepimą į ieškinį. Atsakovas teigia, kad jis pasinaudojo savo procesine teise išdėstyti atsilikimus į ieškinį dėl santuokos nutraukimo dėl ieškovės kaltės ir bendrąja jungtine sutuoktinio nuosavybe esančio turto padalijimo atsiliepime į ieškinį, tačiau jokius savarankiškus reikalavimus nereiškė. Dėl to teismai nepagrįstai nutatė atsakovo pateiktą procesinio dokumento trūkumus. Atsakovo įsitikinimu, teismai turėjo priimti šį dokumentą kaip atsiliepimą į ieškinį.
  - Teismai nukrypo nuo kasacinio teismo 2005 m. lapkričio 28 d. nutartyje civilinėje byloje **Nr. 3K-3-608/2005**, 2009 m. gegužės 18 d. nutartyje civilinėje byloje **Nr. 3K-3-222/2009** pateiktų išaiškinimų, kad atsakovui pakanka atsilikimus dėl ieškinį pareikšusio sutuoktinio kaltės išdėstyti atsiliepime į ieškinį.
  - Ieškove ieškinyje pareikšė reikalavimą dėl santuokoje įgyto turto padalijimo ir kitų santuokos nutraukimo teisiniu padarinių, kuriuos teismas privalo išspręsti nutraukdamas santuoką. Atsakovas atsiliepime į ieškinį nesutiko su ieškovės siūlomu turto padalijimo būdu, todėl išdėstė savo argumentus ir pasiūlė kitą santuokoje įgyto turto padalijimo būdą bei prašė padalyti turtą šiuo būdu. Nei **CK** trečiosios knygos VIII skyriaus, nei **CPK** XIX skyriaus nuostatomis kito sutuoktinio reikšti priešiškinį, jeigu jam neprimtinas ieškovo siūlomas turto padalijimo būdas. Dalydamas bendrą sutuoktinio turtą, teismas, nustatydamas kiekvienam iš jų tenkančią turto dalį, vadovaujasi **CK** nuostatomis ir atsivėlgia į šalių nurodytas aplinkybes ir prašomus turto padalijimo būdus. Tačiau teismas neprivalo padalyti turto taip, kaip nurodyta ieškinyje, nes teismui privaloms turto padalijimo taisyklės, įtvirtintos **CK** 3.116-3.129 straipsniuose, ir teismas turi parinkti tokį sutuoktinio turto padalijimo būdą (nustatydamas dalis ir padalydamas turtą natūra), kuris geriausiai atitiktų **CK** nuostatas ir civilinių teisiu santykiu reglamentavimo tikslus, o **CPK 376 straipsnio** 3 dalis teismui suteikia ir teisę šiose bylose šėiti už ieškinio reikalavimų ribų. Dėl to, atsakovo teigimu, jo nurodytas turto padalijimo ir kitų santuokos nutraukimo padarinių sprendimo būdas negali būti laikomas ieškinio reikalavimu, nes tiek atsakovo, tiek ieškovės nurodyti turto padalijimo ir kitų santuokos nutraukimo padarinių sprendimo būdai nėra privalomi teismui.
  - Pirmosios instancijos teismas turėjo tik pareigą išaiškinti atsakovui jo teisę pateikti byloje priešiškinį, tačiau negalėjo versti atsakovo į pareikšti, nes priešiškinio pateikimas yra šalies teisė, o ne pareiga (**CPK 143**

straipsnis). Dėl to ta aplinkybė, kad atsakovas atsiliepime į ieškinį išdėstė savo nesutikimo su ieškiniu argumentus ir reikalavimus, negali būti pagrindas vertinti jo atsiliepimą į ieškinį kaip priešiškinį (jau labiau nustatyti priešiškinio trūkumus). Atsiliepimo į ieškinį priėmimo klausimą sprendė teismai šiuo atveju netinkamai įvertino atsakovo atsiliepimo į ieškinį atitiktį bendriesiems **CPK** reikalavimams turinio ir formos aspektu, todėl nepagrįstai apribojo atsakovo galimybę išdėstyti savo poziciją dėl santuokos nutraukimo ir santuokoje įgyto turto padalijimo atsiliepime į ieškinį, pažeidė civiliniame procese galiojantį dispozityvumo principą (**CPK** 13 straipsnis), kuris reiskia, kad teismo nagrinėjimo dalyko nustatymas yra ginčo šalių, o ne teismo pareiga. Dėl to, ar pareikšti santuokos nutraukimo byloje tam tikrą su santuokos pasibaigimu susijusį reikalavimą, sprendžia pati šalis (sutuoktinis), pasvėrusi tokio reikalavimo faktines ir teises prielaidas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. kovo 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-178/2006). Teismai nukrypo nuo šio kasacinio teismo išaiškinimo.

- 13.5. Teismai nepagrįstai nusprendė, kad atsakovo atsiliepime į ieškinį nurodytas santuokoje įgyto turto padalijimo būdas laikytinas turiniu reikalavimu. Atsakovo teigimu, kasacinio teismo praktika šiuo klausimu yra nevienoda. Kaip viena kitai prieštaraujančias nutartis atsakovas nurodo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-362/2010 ir 2012 m. sausio 18 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-7-111/2012. Kasacinis teismas, civilinėje byloje Nr. 3K-3-362/2010 sprendimas dėl reikalavimo atidalyti santuokos nutraukimo byloje nepadaitytą turtą apmokėstinio, išaiškino, kad reikalavimas dėl atidalyjimo iš bendro turto yra reikalavimas, kurio įgyvendinimą jau turina nuosavybės teisė į dalį bendrosios nuosavybės teisė valdomo turto (turinį nuosavybė, įeinančią bendrajį dalinę nuosavybę), pakeičiant bendrąją dalinę nuosavybę į asmeninę; reikalavimu dėl atidalyjimo iš bendrosios dalinės nuosavybės nepašalinama daugiau, nei priklauso bendratučiui, t. y. šiuo reikalavimu siekiama vien transformuoti bendrąją dalinę į asmeninę nuosavybę; kadangi šiuo atveju nepašalinama ko nors prieštis, reikalaujama kokios nors papildomos turinės naudos, įskaitant tokio teisinio veiksmo **CPK 85 straipsnio** prasme negalima, todėl toks šalių ginčas, nors tam tikra prasme ir susijęs su turto, pripažintinas neturtiniu. Tuo tarpu civilinėje byloje Nr. 3K-7-111/2012 kasacinis teismas, sprendimas dėl žiniojo mokesčio dydžio tuo atveju, kai pareikšiamas reikalavimas padalyti santuokos metu įgytą turtą, nurodė, kad **CPK** 80 straipsnio 1 dalies 1 punkto formuluoje „turtiniuose ginčuose“ reiskia, jog ji yra universalų ir apima visus atvejus, kai teisme reikšiamas ginčas dėl turto, todėl tuo atveju, kai reikalavimas padalyti turtą yra reikšiamas teisme, nepriklausomai nuo to, iš kokių teisiųjų santykių kilo ginčas, jis turi būti apmokamas **CPK 80 straipsnio** 1 dalies 1 punkte nustatyty dydžiu. Atsakovo vertinimu, turto padalijimas santuokos nutraukimo metu savo esme nesiskiria nuo turto atidalyjimo vieno iš bendratučių atveju, nei reikalavimu dėl bendrosios jungtinės nuosavybės padalijimo (santuokos nutraukimo atveju) nepašalinama daugiau, nei priklauso bendratučiui, t. y. šiais reikalavimais siekiama vien transformuoti bendrąją dalinę arba jungtinę į asmeninę nuosavybę. Manytina, kad bendrosios nuosavybės buvimas daline arba jungtine nėra ir negali būti pagrįstas pagrindas reikalavimą traktuoti kaip turinį bendrosios jungtinės nuosavybės atveju, tačiau kaip neturinį bendrosios dalinės nuosavybės atveju.

14. Ieškove atsiliepime į kasacinį skundą teigia, kad ginčijama apeliacinės instancijos teismo nutartis yra teisėta ir pagrįsta, naikinti ją remiantis atsakovo kasaciniame skunde išdėstytais argumentais nėra pagrindo, todėl kasacinis skundas atmetinas.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl atsakovo gynimosi būdų, kai jis nesutinka (nurododamas kitoki) su ieškinyje nurodytu situotinių turto balansu ir siekia turto padalijimo jo nurodomu būdu

15. **CPK** 135 straipsnyje nustatyta, kad ieškinyje, be kita ko, nurodomas ieškovo reikalavimas (ieškinio dalykas) ir aplinkybės, kuriomis ieškovas grindžia savo reikalavimą (faktinis ieškinio pagrindas). Be faktinio, yra ir teisinis ieškinio pagrindas – konkrečios materialiosios teisės normos, reglamentuojančios ginčijamą materialųjį teisinį santykį. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad ieškovo suformuluotas ieškinio dalykas ir jo nurodytas faktinis ieškinio pagrindas apibrėžia teismo nagrinėjimo dalyką, o ieškinio reikalavimą pagrindžiančių materialiosios teisės normų nurodymas ieškinio pareškime rodo, kaip ginčo santykį teisiškai vertina pats ieškovas, kokį pažeistos teisės gynbos būdą ar būdus prašo teismo taikyti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. gegužės 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-313/2006). **CK 1.137 straipsnio** 1 dalyje nustatyta, kad asmenys savo nuožiūra laisvai naudojami civilinėms teisėms, taip pat teise į teisinę gynybą, t. y. patys sprendžia visus su turimos teisės įgyvendinimu ir gynybu susijusius klausimus: įgyvendinimo būdus ir apimtį, teisės perdavimo kitiems asmenims, teisių gynimo būdus, teisės atsisakymą ir kt. (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. spalio 24 d. nutartis civilinėje byloje **Nr. 3K-3-425/2012**). Toks teisės į teisinę gynybą įgyvendinimas atitinka dispozityvumo, proceso šalių lygiateisiškumo ir rungtyniškumo principus. Proceso šalis, kuriai pareiktas ieškinyje, atsižvelgdama į ieškinyje suformuluotus reikalavimus ir juos pagrindžiančias aplinkybes, teikia atsikirtimus, gali visiškai arba iš dalies pripažinti ieškinį, taip pat pareikšti priešiškinį. Kasacinis teismas yra nurodęs, kad iš esmės galimybė pareikšti ieškinį susijusi su materialiaja teise, todėl daugeliu atveju, esant materialiesiems teisiniams santykiams, asmenis sieja abšalės teisės ir pareigos, t. y. ne tik ieškovas turi teisę pareikšti reikalavimą atsakovui, bet ir priešingai – atsakovas turi teisę pareikšti reikalavimą ieškoviui (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. vasario 12 d. nutartis civilinėje byloje **Nr. 3K-3-16/2009**).
16. Galiojančiose civilinio proceso teisės normose nustatytos dvi atsakovo gynimosi nuo pareikšto ieškinio priemonės – priešinis ieškinyje ir atsiliepimas (atsikirtimas) į ieškinį (**CPK** 142, 143 straipsniai). Atsiliepime į ieškinį atsakovas nurodo nesutikimo su ieškiniu motyvus, t. y. atsikirtimus į ieškovo reikalavimus (**CPK 142 straipsnio** 2 dalis), tačiau negali reikšti savarankiškų reikalavimų. Tiek priešiškinis (**CPK** 143 straipsnis), tiek atsiliepimas į ieškinį (**CPK 142 straipsnis**) yra atsakovo gynimosi nuo pareikšto ieškinio būdai, kurių pasirinkimas tenka atsakovui ir priklauso nuo jo siekiamo rezultato (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. birželio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-214-611/2019, 26 punktas ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika). Taigi, jeigu atsakovas yra pasyvioji šalis, jis savo atsikirtimus gali išdėstyti atsiliepime į ieškinį, tačiau jeigu atsakovas reiskia savarankiškus reikalavimus ieškoviui (pvz., taikyti sutartinę atsakomybę, atlygti žalą ir pan., t. y. veikti aktyviai), pastarieji turi būti suformuluoti pasirinkant kitą gynbos priemonę – reiskiant priešiškinį (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. birželio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-410-916/2015).
17. Atsikirtimas į ieškinį atsakovas pateikia argumentus, kuriais jis siekia paneigti jam pareikšto reikalavimo pagrįstumą arba ginčija ieškovo teisę pareikšti ieškinį. Atsikirtimai gali būti materialiojo ar procesinio teisinio pobūdžio. Materialiojo teisinio pobūdžio atsikirtimas atsakovas nurodo faktines aplinkybes, argumentus, paaiškinimus, kuriais jis siekia paneigti ieškinio pagrįstumą, t. y. rodyti, kad ieškovas neturi teisės į ieškinio patenkinimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. liepos 19 d. nutartis civilinėje byloje **Nr. e3K-3-289-1075/2018**, 22 punktas). Procesinio teisinio pobūdžio atsikirtimas atsakovas siekia pagrįsti, kad ieškovas neturi teisės reikšti ieškinį ir procesas prieš atsakovą buvo pradėtas neteisėtai (pvz., gali įrodinėti, kad ieškinyje buvo pareiktas nesilaikant įstatymo nustatytos proceso tvarkos, t. y. pažeidžiant tinkamo teisės kreiptis į teismą įgyvendinimo sąlygas).
18. Įstatyme nenurodyta, kada atsakovas turi gintis nuo jam pareikšto reikalavimo priešiškiu, o kada jis gali pasinaudoti atsikirtimais (materialiais ir (ar) procesiniais). Gynimosi nuo pareikšto ieškinio būdą visais atvejais pasirenka pats atsakovas, priklausomai nuo jo siekiamo rezultato. Atsakovo gynimosi nuo pareikšto ieškinio būdą, visų pirma, nulemia materialieji teisiniai santykiai ir materialijų teisių gynimo būdai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. liepos 19 d. nutartis civilinėje byloje **Nr. e3K-3-289-1075/2018**, 23 punktas).
19. Nagrinėjamoje byloje ginčas, be kita ko, kilęs dėl turto, įgyto santuokos metu, padalijimo.
20. Ieškove savo reikalavimą dėl turto padalijimo grindžia tuo, kad į jos nurodytą santuokinio turto balanso sudėtį įeinantis turtas buvo įgytas santuokos metu, todėl laikytinas bendrąja jungtine situotinių (jos ir atsakovo) nuosavybe ir dalytina lygomis dalimis, ieškovei priteisiant asmeninės nuosavybės teisę butą ir transporto priemonę „Škoda Fabia“, o atsakovui – likusį turtą.
21. Atsakovas, nesutikdamas su jam pareikštais reikalavimais, pateikė atsiliepimą į ieškinį, kuriame situotinių bendro turto padalijimo klausimu įrodinėja, kad dalis turto įgyta separacijos metu už asmenines atsakovo lėšas, o kita dalis turto apmokėta tik asmeninėmis atsakovo lėšomis, todėl į jo nurodytą santuokinio turto balanso sudėtį įeinantis turtas dalytinas atsakovo nurodomu būdu – ieškovei priteisiant transporto priemonę „Škoda Fabia“, o atsakovui – visą kitą balansą nurodytą turtą.
22. Atsakovo atsiliepimo į ieškinį priėmimo klausimą sprendė teismai šį atsakovo procesinį dokumentą vertino kaip turinį priešiškinio požymių, konstatavę, kad atsakovas jame nurodė kitokią negu ieškove situotinių bendro turto balansą ir prašė padalyti šį turtą jo nurodomu būdu. Teismai procesiniuose sprendimuose nurodė, kad atsakovas prašo padalyti santuokoje įgytą turtą, kuris nėra nurodytas ieškove ieškinyje, t. y. atsakovas prašo prieštis jam asmeninės nuosavybės teisę ginčo buto esančius baldus ir įrangą, turinties teisę į butą, esančią (duomenys neskelbtini), išlaikymą pagal suvestinę ir turinties teisę į banko paskolos išmokėjimą. Teismai nusprendė, kad reikalavimai dėl turto ir turinį teisių, dėl kurių nepasiekama ieškinyje, yra vertintini kaip savarankiški turiniai reikalavimai, todėl turi būti pateikiami priešinio ieškimo forma.
23. Atsakovas kasaciniame skunde iš esmės kelia klausimą, kokia – atsiliepimo į ieškinį ar priešinio ieškimo – procesine forma jis gali ginti savo interesus tuo atveju, kai vienas iš situotinių (ieškove) ieškinyje nurodo tam tikrą jų bendrąją jungtinę situotinių nuosavybę esančio turto balansą ir reiskia reikalavimą padalyti šį turtą ieškinyje nurodytu būdu, o kitas (atsakovas) remiasi argumentais dėl esančios kitokios situotinių bendro turto balanso sudėties ir siekia (prašo) padalyti šį turtą jo nurodomu būdu.
24. Atsiliepimo į ieškinį priėmimo klausimą svarstė teismai padarė išvadą, kad atsakovas, pasirinkęs atsiliepimo į ieškinį procesinę formą savo interesams ginti, šiame procesiniame dokumente išdėstė ne tik nesutikimo su ieškove reikšiamais reikalavimais argumentus ar nurodė kitokią to paties turto padalijimo būdą, bet ir pareikšė savarankiškus turinius reikalavimus dėl situotinių bendro turto padalijimo, t. y. dėl kitų santuokos metu įgyto dalytino turto, kuris nenurodytas ieškinyje ir už kurį nebuvo sumokėtas žyminis mokeskis. Teismai atsakovo savarankiškus reikalavimus laikė tik jo prašymą į dalytino turto balanso sudėtį įtraukti ieškinyje nenurodytą turtą (60 000 Eur vertės buto baldus ir įrangą; turinties teisę į butą išlaikymą pagal suvestinę – 25 164,35 Eur; turinties teisę į butą banko paskolos išmokėjimą – 40 119,74 Eur) ir padalyti šį turtą jo nurodomu būdu (priteisiant jo asmeninės nuosavybės), taigi, ir žyminį mokesčių skaičiavo bei įpareigojo atsakovą sumokėti (tik) nuo šio, ieškinyje nenurodyto, turto. Atsakovo argumentai, susiję su ieškinyje nurodyto turto padalijimu, teismų nebuvo vertinti kaip savarankiški turiniai reikalavimai.
25. Teisėjų kolegija sutinka su pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų išvadomis, kad atsakovo atsiliepime išdėstyti nesutikimo su ieškiniu reikalavimų padalyti santuokos metu įgytą turtą argumentai patvirtina esant naujų sprendinių su šiuo reikalavimu susijusių klausimų, kurie nenurodyti ieškinyje. Taigi, negalima sutikti su atsakovo teigimu, kad jis atsiliepime į ieškinį tik nepripažino ieškove siūlomam turto padalijimo būdui. Atsakovas, reikalaujamas padalyti turtą, kuris nebuvo nurodytas ieškinyje, formuluo naujus turinius reikalavimus, už kuriuos, be kita ko, turėjo būti sumokėtas žyminis mokeskis. Teisėjų kolegijos vertinimu, nėra pagrindo nesutikti su tokia teismų išvada, kuri atitinka tiek pirmiau minimas **CPK** nuostatas, tiek kasacinio teismo praktiką, o kasacinio skundo argumentai nesudaro pagrindo daryti priešingą išvadą.
26. Kasaciniame skunde teigiama, kad pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai nepagrįstai nusprendė, jog tie atsakovo atsiliepime nurodyti nauji reikalavimai, kurių nebuvo pareikšta ieškove teiktame ieškinyje, kvalifikuotini kaip turiniai, todėl už juos turi būti sumokėtas **CPK 80 straipsnio** 1 dalies 1 punkte nustatytas žyminis mokeskis. Atsakovo nuomone, nutraukiant santuoką ir dalijant santuokoje įgytą turtą, *inter alia* (be kita ko), įvyksta atidalyjimas iš bendrosios jungtinės nuosavybės ir situotiniai neįgyta turto daugiau, negu jiems priklauso, todėl tokio pobūdžio ginčas nėra turinis. Teisėjų kolegija nesutinka su šiais argumentais. Kasacinio teismo yra išaiškinta, kad situotinių bendrosios jungtinės nuosavybės padalijimas, esant reikalavimui atidalyti iš bendrosios nuosavybės, taip pat turto padalijimas ir atidalyjimas yra tik pareikšto turinio ginčo padarinys. Taigi šiuo atveju nesvarbus atsakovo aiškinimas, kad situotiniai neįgyta turto daugiau, negu jiems priklauso, nes žyminiu mokesčiu yra apmokėtinami reikšiamas reikalavimas dėl turto, o ne teismo sprendimu atsiradęs rezultatas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. sausio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-111/2012).
27. Teisėjų kolegija nusprendžia, kad atsakovas kasaciniame skunde nepagrįstai remiasi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. rugsėjo 28 d. nutartimi civilinėje byloje **Nr. 3K-3-362/2010**. Nagrinėjamo atveju yra pareiktas reikalavimas santuokos nutraukimo byloje padalyti situotinių bendrąją jungtinę nuosavybę, tuo tarpu atsakovo nurodytoje civilinėje byloje buvo sprendžiama dėl atidalyjimo iš turto, kurio teisinis režimas kaip situotinių bendroji jungtinė nuosavybė buvo pasibaigęs (**CK 3.100 straipsnio** 4 punktas). Taigi atsakovo nurodyta kasacinio teismo nutartimi negali būti remiamasi šioje civilinėje byloje nustatant žyminio mokesčio dydį, nes skiriasi šios ir atsakovo nurodytos civilinės bylos faktinės aplinkybės.
28. Pabrėžtina, kad kasacinio teismo jurisprudencijoje išaiškinta, jog, esant turiniam ginčui, nepriklausomai nuo to, iš kokių teisiųjų santykių jis kyla, civilinio proceso tvarka nagrinėtinas ginčas dėl turto turi būti apmokamas **CPK 80 straipsnio** 1 dalies 1 punkte nustatyty dydžiu. **CPK 80 straipsnio** 1 dalies 1 punkto formuluoje „turtiniuose ginčuose“ reiskia, kad ji yra universalų, savo turiniu platesnė negu vartojama Civiliniame kodekse. Ji apima visus atvejus, kai teisme reikšiamas ginčas dėl turto, todėl tuo atveju, kai reikalavimas padalyti turtą yra reikšiamas teisme, nepriklausomai nuo to, iš kokių teisiųjų santykių kilo ginčas, jis turi būti apmokamas **CPK** 80 straipsnio 1 dalies 1 punkte nustatyty dydžiu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. sausio 18 d. nutartis civilinėje byloje **Nr. 3K-7-111/2012**). Taigi, santuokos nutraukimo byloje reikalavimas dėl turto padalijimo yra kvalifikuojamas kaip atskiras turinis reikalavimas ir apmokamas pagal **CPK 80 straipsnio** 1 dalies 1 punkte nustatytas taisykles. Visi kiti turinio pobūdžio reikalavimai, kurie patenka į **CK** 3.59 straipsnyje nustatytą, privalomai sprendžiami nutraukiant santuoką klausimų rata, kvalifikuojami kaip reikalavimas dėl santuokos nutraukimo ir yra apmokami žyminiu mokesčiu kaip vienas neturtinio pobūdžio reikalavimas pagal **CPK** 80 straipsnio 1 dalies 5 punkto nuostatas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. kovo 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-141-378/2017, 18 punktas).
29. Teisėjų kolegija konstatuoja, kad šeimos bylose reikalavimas dėl turto (bendrosios jungtinės nuosavybės) padalijimo yra kvalifikuojamas kaip turinis reikalavimas ir apmokamas pagal **CPK 80 straipsnio** 1 dalies 1 punkte nustatytas taisykles, o kasaciniame skunde nurodomas kasacinio teismo formuojamas teismų praktikos prieštaravimas išspręstas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. sausio 18 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-7-111/2012.
30. Teisėjų kolegija taip pat nesutinka su kasacinio skundo argumentu, kad teismai nukrypo nuo kasacinio teismo praktikos dėl pakankamo atsikirtimo dėl ieškinių pareikšusio situotinio kaltės išdėstyti atsiliepime į ieškinį. Kaip matyti iš teismų procesinių sprendimų turinio, atsakovo atsiliepimo į ieškinį priėmimo klausimą sprendė teismai šį atsakovo procesinį dokumentą vertino kaip turinį priešiškinio požymių tik tuo pagrindu, kad atsakovas atsiliepime į ieškinį nurodė kitokią negu ieškove situotinių bendro turto balansą ir prašė padalyti šį turtą jo nurodomu būdu. Taigi, atsakovo atsiliepime išdėstyti argumentai, kuriais jis prieštaravo dėl savo kaltės ir nurodė faktų ieškove kaltę dėl santuokos širimo pagrįsti, neturėjo jokios įtakos pirmiau nurodytų teismų išvadai, kvalifikuojant atsiliepimą į ieškinį kaip turinį priešiškinio elementu, padaryti. Atsižvelgdama į tai, teisėjų kolegija kaip nepagrįstus vertina kasacinio skundo argumentus, kad teismai nukrypo nuo kasacinio teismo 2005 m. lapkričio 28 d. nutarties civilinėje byloje **Nr. 3K-3-608/2005**, 2009 m. gegužės 18 d. nutarties civilinėje byloje **Nr. 3K-3-222/2009** pateiktų išaiškinimų, jog atsakovui pakanka atsikirtimo dėl ieškinių pareikšusio situotinio kaltės išdėstyti atsiliepime į ieškinį. Iš byloje priimtų teismų procesinių sprendimų turinio matyti, kad teismai būtent šios pozicijos ir laikėsi. Kasacinio skundo teiginys, kad teismai nusprendė, jog atsakovo atsiliepime į ieškinį nurodyti argumentai dėl santuokos nutraukimo dėl ieškove kaltės gali būti reikšiami tik pateiktami priešiškinį, o ne atsiliepimą į ieškinį, neatitinka teismų priimtų procesinių sprendimų turinio, nes teismų nutartyse tokia išvada nepadaryta.

Dėl bylos procesinės baigties

31. Apibendrinama nurodytus argumentus, teisėjų kolegija konstatuoja, kad atsiliepimo į ieškinį priėmimo klausimą svarstė teismai tinkamai sprendė dėl atsakovo gynimosi nuo pareikšto ieškimo šeimos byloje būdų, taip pat tinkamai aiškino ir taikė žyminio mokesčio dydžio už šios kategorijos bylose pareiktą reikalavimą padalyti santuokos metu įgytą turtą nustatymą reglamentuojančias proceso teisės normas, nenukrypo nuo kasacinio teismo suformuotos praktikos, todėl priėmė pagrįstus ir teisėtus procesinius sprendimus, kurių nėra pagrindo naikinti pagal kasaciniame skunde išdėstytus argumentus. Kasacinis skundas atmetinas, o apeliacinės instancijos teismo nutartis palikta nepakeista (**CPK 346 straipsnis**, 359 straipsnio 3 dalis).

Dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo

32. Pagal [CPK 93 straipsnio](#) 1 dalies nuostatas bylinėjimosi išlaidos atlyginamos šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, jas priteisiant iš antrosios šalies. Šioje byloje atsakovo kasacinis skundas atmestas, todėl turėtų būti sprendžiamas priešingos šalies (ieškovės) patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimo priteisiant jį iš atsakovo klausimas. Kadangi ieškovė duomenų apie patirtas bylinėjimosi išlaidas ir prašymo priteisti jų atlyginimą nepateikė, šis klausimas nespėjstinas.
33. Kasaciniame teisme pažyma apie išlaidas, susijusias su procesinių dokumentų įteikimu, nebuvo rengiama, todėl šių išlaidų atlyginimo klausimas nekyla.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 1 punktu ir 362 straipsnio 1 dalimi,

n u t a r i a :

Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. gegužės 6 d. nutartį palikti nepakeistą.
Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai Virgilijus Grabinskas

Algirdas Taminskas

Dalia Vasarienė